

ZAMAN

sempozyumu

Bildiri Özetleri Kitabı

ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ MİMARLIK FAKÜLTESİ

TMMOB Mimarlar Odası Samsun Şubesi

Zaman Sempozyumu

Bildiri Özetleri Kitabı

Mimarlar Odası Samsun Şubesi
İstasyon Mahallesi, Cumhuriyet Cd.
No:109, 55060 İlkadım/Samsun
19-20 Mayıs 2023

zamansempozyumu@gmail.com

Twitter: @zamansempozyumu

Tasarım: Kaan Gökçakan

Zaman, belki de insanlık tarihinin en kadim tartışma konularından biri. Son derece geniş bir ele alış biçimiyle üzerine düşünölen ve hakkında konuşulan bir kavram. Sadece fiziğin ya da felsefenin değıl, mimarlık, sosyoloji, politika, coğrafya, ekonomi, sanat gibi birçok alanın kendilerine has yaklaşımlarıyla anlamaya ve açıklamaya çalıştığı bir fenomen.

Augustinus; "Kimse bana onu sormadığında onun ne olduğunu bilebiliyorum ancak benden onun ne olduğu hakkında açıklama beklendiğinde ona dair söyleyebilecek hiçbir şey bulamıyorum." sözleriyle zamanın ayrıcalıklı konumunu ortaya koymaya çalışır. Adrian Bardon da tıpkı Augustinus gibi 'Zaman Üzerine'nin hemen girişinde; "Zaman üzerine düşünmeye başlamak zordur çünkü belki de asıl zor olan zaman üzerine bir şeyler söylemektir." diyerek zamanı ele almanın müphemliği üzerinde durur. Norbert Elias da benzer şekilde zamanın yaklaşılmazlığına, "Onun üzerine kafa yorarken ayağımızın altındaki zemini kaybederiz." sözleriyle dikkat çeker. Elias'a göre bu zorluğu aşabilmenin bir yolu mümkündür. Zaman ancak doğa ve insan gibi iki ayrı uçtan bir bütün olarak bakılabildiğinde anlaşılabilir bir şeydir.

Elias'ın ortaya koyduğu bu yöntem ışığında zamanı mutat bir yaklaşımla anlamak ya da anlamlandırmak yerine zamana bütönsel bir yaklaşımla bakarak; felsefe, mimarlık, sanat ve fizik alanlarının kavrayışından hareketle zaman üzerine düşünmeyi ve tartışmayı amaçlayan bir sempozyum düzenlemeyi planlıyoruz.

Zaman Sempozyumu'nda; Aristoteles'in 'Fizik' kitabında zaman ile varoluş arasında kurduğu ilintiselliğı temel referans noktası olarak kabul ediyor; felsefe, mimarlık, sanat ve fizik alanları üzerinden zaman hakkında düşönen ve yazan araştırmacıları yine Aristoteles'in tabiriyle "zaman içinde" bir araya getirmeyi amaçlıyoruz.

Bilim Kurulu

Prof. Dr. Adnan Aksu

Prof. Dr. Şükrü Aslan

Prof. Dr. Ali Muhammet Bayraktaroğlu

Prof. Dr. Esin Boyacıoğlu

Prof. Dr. T. Nur Çağlar

Prof. Dr. Nilgün Çelebi

Prof. Dr. Durmuş Ali Demir

Prof. Dr. Nûkhet Elpeze Ergeç

Prof. Dr. Sevgi Koyuncu

Prof. Dr. Senem Kurtar

Prof. Dr. Güven Arif Sargın

Prof. Dr. Ayşen Savaş

Prof. Dr. İbrahim Halil Türker

Prof. Dr. Zeynep Uludağ

Prof. Dr. Murat Cemal Yalçınan

Prof. Dr. Mehmet Yetiş

Doç. Dr. Selma Karaahmet Balcı

Doç. Dr. Efe Baştürk

Doç. Dr. Olgu Çalışkan

Doç. Dr. Aydın Çam

Doç. Dr. Melis Oğuz Çevik

Doç. Dr. Süheyla Yüce Emre

Doç. Dr. Oğuz Haşlakoğlu

Doç. Dr. Aytaç Özmutlu

Doç. Dr. Cenk Saraçoğlu

Doç. Dr. Nihat Sezer Sabahat

Doç. Dr. Sıdika Aslıhan Şenel

Doç. Dr. Dilek Tunalı

Doç. Dr. Mahir Yerlikaya

Dr. Okan Boydaş

Dr. Erdem Ceylan

Dr. Ahu Simla Değerli

Dr. Hüseyin Avni Öztöpcü

Dr. Tuğçe Tezer

Dr. Tolga Yıldız

Gazi Üniversitesi

Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi

Trakya Üniversitesi

Gazi Üniversitesi

TOBB Üniversitesi

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi

Sabancı Üniversitesi

Çukurova Üniversitesi

Ondokuz Mayıs Üniversitesi

Gaziantep Üniversitesi

Orta Doğu Teknik Üniversitesi

Orta Doğu Teknik Üniversitesi

Ondokuz Mayıs Üniversitesi

Gazi Üniversitesi

Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi

Ankara Üniversitesi

Ondokuz Mayıs Üniversitesi

Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi

Orta Doğu Teknik Üniversitesi

Çukurova Üniversitesi

Beykent Üniversitesi

Ondokuz Mayıs Üniversitesi

İstanbul Teknik Üniversitesi

Ordu Üniversitesi

Ankara Üniversitesi

Ordu Üniversitesi

İstanbul Teknik Üniversitesi

Dokuz Eylül Üniversitesi

Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi

Sivas Cumhuriyet Üniversitesi

Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi

Adnan Menderes Üniversitesi

Marmara Üniversitesi

Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi

İstanbul Üniversitesi

Düzenleme Kurulu

Büşra Abdikoğlu

Mimarlar Odası Samsun Şubesi

Murat Ağçiçek

Ondokuz Mayıs Üniversitesi

Hande Asar

Ondokuz Mayıs Üniversitesi

Saim Can Beritan

Ondokuz Mayıs Üniversitesi

Yeliz Emecen

Ondokuz Mayıs Üniversitesi

Burcu Ergün

Mimarlar Odası Samsun Şubesi

İshak Memişoğlu

Mimarlar Odası Samsun Şubesi

Hakan Sağlam

Ondokuz Mayıs Üniversitesi

Burak Şener

Mimarlar Odası Samsun Şubesi

İçindekiler

1. Gün

- 1 Zaman ve Zamansızlık: Tanrı'nın Varlığı Özelinde Bir İnceleme
Nurullah Aydın
- 2 Temporal Aralıklar ve Özellikler Sorunu
Ali Suat Gözcü
- 3 Michel Siffre Örneği Üzerinden Zamanın Biyolojik Yansımaları
Ece Saraçoğlu
- 4 Bellek Mekânları ve Anlatının İmkanları: Samsun Diyanet Sitesi
Büşra Kara
- 5 Mekana Politik Zaman Üzerinden bir Bakış Denemesi:
Kentleşme Politika ve Uygulamaları Doğrultusunda
Samsun İlinde Kentsel Saçaklanma
İlker Şahinoğlu
Zeynep Arslan Taç
- 6 Anadolu'da Zaman Algısı ve Yerel Takvim Bilgisi
Üzerine bir Değerlendirme
Ayşe Akman
- 7 Tarihsel Süreç İçinde Değişen Beden İdealleri Mimarlık İlişkisi
Şule Otçu
Pelin Dursun Çebi
- 8 Zaman - Hafıza - Mekân Bağlamında Yeniden Okuma:
Başkentin Baş Mahallesi Ortahisar
Oğuz Kırıcı
Melis Yazıcı

2. Gün

Yokzamanda Varolmak	9
Ödül Işırtman	
Bellek Kuramlarında Zamanın ve Toplumsalın Müzakeresi:	10
Belleğin Sosyolojisi ve Teorik İmkanları Üzerine	
Gözde Arık	
Bir Modern Eğlence Anlayışının Dünü - Bugünü: Marmara Gazinosu	11
Başak Lale	
Zamanı Kendileme ve Psikolojik Esenlik İlişkisi	12
Mehmet Karasu	
Sevim Cesur	
Yeni Kültür Endüstrisi ve Boş Zaman: Adorno Hâlâ Haklı mı?	13
İsmail Önder	
Endüstriyel Kimlik Bağlamında Değişen Zamanın Mekânsal ve İşlevsel	14
Yansımaları: Yıldız Porselen ve Çini Fabrikası	
Ayşe Elçin Barış	
Kunter Manisa	
Bir Kıyı Sayfıye Kentsel Alanın Zamanla Yapılaşması ve	15
Sürdürülebilirliği: Atakum Örneği	
Cem Ayık	

Zaman ve Zamansızlık: Tanrı'nın Varlığı Özelinde Bir İnceleme

Nurullah Aydın¹

Zaman, fiziksel, felsefi ve psikolojik birçok boyutu içerisinde barındıran bir kavramdır. İnsanoğlu için bu kavramın ifade ettiği anlam, gündelik, olağan ve sıradan olaylara atıfta bulunarak açıklanmaktadır. Bunun sebebi insanın fenomenal açıdan kendisine doğrudan ve aracısız bir şekilde erişmesidir. Felsefi olarak zamanın ontolojik anlamda ne ifade ettiği kolaylıkla bir kimsenin zihni ilgileri arasında yer almadığından, böyle bir problem daha ziyade entelektüel bir çabanın ürünü olacaktır. Bununla beraber, tam aksine, yani zamansızlığa baktığımızda bu durum daha ileri bir boyuta geçmektedir. Zira zamansızlığın epistemolojik ve ontolojik anlamıyla olgusal bir çağrışımı yoktur. Ancak yine de insanın, zamansızlığın ifade ettiği anlamı ortaya çıkarma çabası olduğu görülmektedir. Bu çabanın temelinde ise genelde ilahi olanı yahut, zamansallıktaki çağrışımların aksine, olağanüstü olanı anlama ve merak etme duygusu yatar.

Olağan ve olağanüstü yahut sıradan ve ilahi olan arasındaki bu ayrım, zamanı ve zamansızlığı düşünürken, insanoğlunu yönlendiren iki ana unsuru oluşturmaktadır. Bu isemeseyi felsefenin olduğu kadar, teolojinin de konuları arasında dahil eder. Dolayısıyla bu unsurların içeriğini veya bunların temelini oluşturan yapıları, hem felsefi hem de teolojik açıdan incelemek, zamana ve zamansızlığa dair bir fikir vermesi açısından araştırılmaya değerdir. Özellikle teolojide, fail/etkin bir Tanrı'nın zamansallık ve zamansızlık ikilemi arasında nasıl konumlanması gerektiği farklı yoruma açık bir konudur. Mesela zamansızlık düşüncesi, her ne kadar Antik Yunan felsefi metinlerinde geçse de, kutsal kitaplardaki Tanrı'nın sıfatlarının felsefi yorumu ile yeni bir anlam ve form kazanmıştır. Dolayısıyla zamansızlık düşüncesinin oluşumunda, felsefi metinlerin yanı sıra, kutsal kitaplarda bahsi geçen Tanrı ve O'nun sıfatları üzerine yapılan felsefi yorumun da etkin bir rol oynadığı söylenebilir. Ancak esasında bu bir yorum olup, farklı düşünceler de hala göz önüne alınabilir. Biz de bu farklı düşüncelerle birlikte, zamansallık ve zamansızlık ikilemini Tanrı'nın varlığı üzerinden incelemenin, müphem olan bu iki kavramı biraz daha açık hale getireceği ve akıllarda hem felsefi hem de teolojik olarak bir dizi çağrışım ve iz bırakacağı düşüncesindeyiz.

Anahtar Kelimeler: Zaman, zamansızlık, Tanrı, felsefe, teoloji

¹Araştırma Görevlisi, Ordu Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, nurullahaydin@odu.edu.tr

Temporal Aralıklar ve Özellikler Sorunu

Ali Suat Gözcü¹

Zaman ile ilgili yapılan metafizik çalışmalarına bakıldığında iki temel tartışmanın olduğu görülür. Bunlardan ilki zamanın deneyimle ilgisinin kurulduğu değişim ve zaman akışı sorunudur. Bu kuramlar A-serisi, A-teorisi, zaman-çekimli ve dinamik zaman görüşü olarak adlandırılabilir. Diğerisi ise, anlarının kalıcı olduğu nesnel zaman görüşüdür. Bunlar da B-serisi, B-teorisi, zaman-çekimsiz ve statik zaman teorisi olarak bilinirler. Bununla birlikte, zaman hakkındaki bu iki farklı yaklaşımın zamanın doğasıyla ilgili çelişkileri ortaya çıkardığı söylenebilir. Bunlar, herhangi bir nesnenin ya da olayın zamanın tüm özelliklerini taşıyamamasıyla ilgili ortaya çıkan çelişkilerdir. Söz konusu sorunun çözümüyle ilgili olarak farklı kuramlar geliştirilmiştir. Bunlardan bazıları zamanı tümüyle insanın deneyim alanı içinde açıklarken, bazıları nesne-bilinç ilişkisinde açıklar ve bazıları da zamanın doğasını tümüyle nesneler alanında açıklamaya çalışır.

Zaman hakkındaki bütün bu açıklama modellerinin önemli bir diğer özelliği de nesneler ve uzay ile zaman arasında kurdukları ilginin hangi ilkelere dayandığına göre farklılık göstermesidir. Nesnelerin, özelliklerin ve uzayın zamanla ilgisi süreklilik ve özdeşlik sorununu ortaya çıkarır ve nesneler ve özelliklerin zamanla ilgisini göz önünde bulunduran kuram süreklilik kuramıdır. Bu kuram genellikle süredurumlu nesneler teorisi (theory of persisting objects) olarak adlandırılır. Bu kuramın altında nesnelerin zaman boyunca yayılarak sürdüğünü savunan görüş (perdurantism) ile nesnelerin tümüyle içinde bulundukları zaman aralığında olduğunu savunan dayanımcı görüş (endurantism) bulunur.

Böylelikle bu sunumda, yukarıdaki tartışmaların temel savları kısaca belirtildikten sonra, ilkin zamanla ilgili metafizik tartışmalarda karşılaştığımız önemli sorunlardan biri olan zamanın ve nesnelerin özelliklerinin ilgisinin temel yönleri ortaya konulacak ve daha sonra, herhangi bir nesnenin ve özelliğin zamandaki başlangıç ve son olarak alınan anlarının temelde önemli sorunları içerdiği ve zamanda bir sınır işlevi göremeyebileceği ileri sürülecektir.

Anahtar Kelimeler: Zaman, değişim, ayırım, nesne, özellik.

¹Doç. Dr., Ondokuz Mayıs Üniversitesi, OMÜ Kurupelit Kampüsü, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Felsefe Bölümü, Atakum/Samsun, alisuat.gozcu@stu.omu.edu.tr.

Michel Siffre Örneği Üzerinden Zamanın Biyolojik Yansımaları

Ece Saraçoğlu¹

Zamanın nasıl deneyimlendiği sorunu, kendisini öncelikle canlının biyolojik yapısı üzerindeki göstermektedir. Tüm canlı varolanların, “canlı” olmaları bakımından benzer özellikler taşıdığı kuşkusuz ki bilinmektedir. Fakat bu benzerliğin canlıların zaman deneyimine ne şekilde etki ettiği konusunda kesin olarak konuşabilmek, bütüncül inceleme noktasında fazla olanak taşımamaktadır. Bu sebeple zaman deneyimi araştırmaları, genellikle yönünü tür olarak insana çevirir. Sorunu bizzat inceleyen ve irdeleyen canlı türü olan insan, zaman deneyiminde hangi noktalara kadar uzanabileceğinin gözlemlenebilmesi açısından daha elverişli bir imkân sağlamaktadır. Fransız yer bilimci Michel Siffre, söz konusu imkânı bizlere sunmaya çalışan son derece önemli bir örnektir. Özellikle kendisinin 1962 ile 1972 yılları arasında gerçekleştirdiği yeraltı mağarası izolasyon deneyleri ve bu deneyler neticesinde elde ettiği verilerle, insanın zaman deneyimi hakkında dikkate değer bilgiler sunduğu görülmektedir. Dolayısıyla bu yazıda Siffre’nin ulaştığı bilgilerden hareketle, insanın zaman deneyiminin neliği ve özellikle de bu deneyimin biyolojik yansımalarının irdelenmesi amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Biyolojik zaman, Canlı, Deneyim, İnsan, Zaman

¹Dr., TC Maltepe Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Felsefe Bölümü Doktora Mezunu, İstanbul, ecesaracoglu@gmail.com, ORCID: 0000-0001-5699-9763

Bellek Mekânları ve Anlatının İmkanları: Samsun Diyanet Sitesi

Büşra Kara*

"Mekân, peteklerinin binlerce gözünde, zamanı sıkıştırılmış olarak tutar. Mekan buna yarar."

Gaston Bachelard, Mekanın Poetikası

Zaman, kentsel mekân üzerinde bir ağ örür. Bu örgünün izleri ve düğümleri, mekanlar aracılığıyla kentin hafızasına kaydedilir. Kentsel hafıza, mekanlar ile onları kuran olaylar, süreçler, anlatılar, katmanlar ve aktörlerin bir aradalığından mürekkeptir. Belleğin olası ilişki ağlarını genişleten çoğul karakteri, zamanın kavranış biçimiyle ilişkilidir. Bugün, modernleşme ve aydınlanmayla birlikte vurgu kazanan "çizgisel tarih" anlayışı sorgulanmakta; zamana yönelik katmanlı, ilişkisel okumaların yaratacağı potansiyel irdelenmektedir (Ceylan, 2015).¹ Benjamin (2002), geleneksel tarihsel bakışı gündelik hayata ilişkin deneyim ve anlatıları göz ardı etmesi sebebiyle eleştirir.² Gündelik deneyimler aracılığıyla kurulan mikro-anlatıların olanaklı kıldığı çoklu bakışlar, kentsel makro-anlatıyı beslediği gibi, barındırdığı devingen çeşitlilikle kültürel anlatılara zemin teşkil eder. Çalışma, bu doğrultuda, bellek mekanlarını gündelik hayattaki kullanım örüntüleri bağlamında ele almanın yaratacağı imkanlar üzerinde durmaktadır.

Çalışma kapsamında seçilen Samsun Diyanet Sitesi örneği üzerinden, mekanın hafıza katmanlarını, anlatı kurma biçim ve potansiyelleri ile birlikte ele almak; böylece mekanın dün ve bugününe yönelik alternatif bir okuma ortaya koymak hedeflenmektedir. 1974 tarihli, -Vedat İşbilir ve Şevinc Şahin'in imzalı- bir yarışmanın projesi olan bu kompleks yapı, kent hafızasının önemli bir yapıtasıdır. Gerek merkezi konumu gerekse çok yönlü kullanım eksenini sebebiyle gündelik yaşamın etkin bir bileşeni olmayı sürdürmesi ise onu mikro anlatıların kent belleğindeki önemini vurgulamak için önemli bir araç haline getirmektedir. Öte yandan, süreç içerisinde birtakım dönüşümler geçirse de aktif varlığını koruyan mekânın yakın dönemde karşı karşıya geldiği kısmi yıkım kararı, yapıyı bu bağlamda incelemeyi kritik kılmakta ve içinde bulunduğu dönüşüm sürecini de tartışmaya dahil etmektedir. Bu doğrultuda, mekâna dair bağlam ve süreçleri ortaya koyacak literatürün tanıklıklarla desteklenmesi ve ortaya konacak bir temsil üzerinden ilişkilerin çözümlemesi hedeflenmektedir. Bu temsilin, dönüşüm süreçlerini, mikro-anlatı boyutunda görünürlük kazanan ilişkileri, toplumsal ve mekansal boyutların kurduğu karşılıklı diyalogları içerecek şekilde planlanması önemsenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Samsun Diyanet Sitesi, bellek mekanları, anlatı, zaman, gündelik hayat

1. Ceylan, E. (2015). Tabula Rasa Değil, Palimpsest: Çizgisel Olmayan Bir Mimarlık Tarihi Düşünmek. İçinde E. Ceylan, E. Duyan (Der.), Kuram, Yaşam ve Tasarım Bağlamında Mimarlık ve Özerklik (ss. 151-233). İstanbul: DAKAM Yayınları.

2. Benjamin, W. (2002). Arcades Project (H. Eiland and K. McLaughlin Çev.). Cambridge, MA: The Belknap Press of Harvard University Press.

* busrakara485@gmail.com

Mekana Politik Zaman Üzerinden bir Bakış Denemesi: Kentleşme Politika ve Uygulamaları Doğrultusunda Samsun İlinde Kentsel Saçaklanma

İlker Şahinoğlu ¹

Zeynep Arslan Taç ²

Kentsel saçaklanma kentlerin merkezlerinin plansız ve hızlı bir şekilde sıçrayarak büyümesiyle ortaya çıkmaktadır. Bu türden bir büyümeye Türkiye kentlerinde sıkça rastlandığı söylenebilir. Kentlerin plansız ve hızlı bir biçimde büyümesi kamu hizmetlerinin sunumunda da zorluklarla karşılaşılmasına sebep olabilmektedir. Kamusal hizmetlerin sunumunda karşılaşılan olumsuzlukların başında ise saçaklanma ile kentsel alana dahil olan saçaklanma bölgelerine kentsel hizmetlerin etkin bir şekilde sunulmasında yaşanan güçlüklerin geldiği iddia edilebilir. Diğer yandan, yerel yönetimler nazım ve uygulama imar planı yapma yetki ve sorumluluklarıyla da kentlerin gelişimine yön verebilmektedirler. Dolayısıyla mahalli idareler mevzuatında yapılan değişikliklerle belediyenin tanımının, sınırlarının değiştirilmesi ya da yeni belediyelerin kurulması gibi idari teşkilata ilişkin değişiklikler kentsel alanı ve kentsel alan gelişimini de etkilemektedir. Mahalli İdareler Mevzuatı zaman içinde bir takım değişikliklere uğramakla birlikte en son değişiklik "Bütünşehir Yasası" olarak da bilinen 6360 sayılı yasa ile gerçekleşmiştir. Bu kanun ile birlikte büyükşehir belediye sınırı, il sınırıyla eşitlenmiş ve sadece büyükşehirlerde il özel idarelerinin, belde belediyelerinin ve köylerin tüzel kişilikleri kaldırılmış, tüzel kişiliklerinin kaldırılmasıyla köyler mahalleye dönüştürülmüştür. Hem köylerin tüzel kişiliklerinin kaldırılmış olması, hem de büyükşehir belediye sınırının il sınırına genişletilmiş olması sebebiyle, kırsal bilhassa tarımsal alanlar potansiyel kentsel arsalarla dönüşmüştür. 6360 sayılı kanunla yaşanan kentsel bütünleşme, kentsel saçaklanmada olduğu gibi kentsel alanın hızlı ve plansız bir şekilde büyümesine yol açmış, kentsel alan kırsal alana baskın gelmiştir. Bu çalışmanın amacı kentsel alanda meydana gelen değişiklikler ile mahalli idareler mevzuatındaki değişiklikler arasındaki ilişkiyi tartışmaya açmaktır. Modern anlamda planlama çalışması diğer kentlere göre erken başladığı, kent gelişiminin haritalar üzerinden takip edilmesinin mümkün olduğu ve ek olarak son yıllarda ilçelerinin tarım arazilerini hızla kaybederek yoğun olarak şehirleşmesi sebepleriyle Samsun çalışma alanı olarak tercih edilmiştir. Çalışmada Urban Atlas ve Google Earth üzerinden elde edilen uydu fotoğraflarıyla kentin makro formunda yaşanan değişimler doğrultusunda, ulusal ve yerel planlama politikaları ile mahalli idareler mevzuatındaki değişimlerin Samsun ilindeki saçaklanmaya etkisi ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Samsun, Kentsel Saçaklanma, 6360, Mahalli İdareler

¹Arş. Gör. Dr., Ordu Üniversitesi Ünye İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Siyaset Bilimi Ve Kamu Yönetimi Bölümü, Ordu, ilkersahinoglu@odu.edu.tr

²Arş. Gör. Dr., Marmara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, İstanbul, zeynep.arslan@marmara.edu.tr

Anadolu'da Zaman Algısı ve Yerel Takvim Bilgisi Üzerine bir Değerlendirme

Ayşe Akman¹

Tarihi devirlerden itibaren en küçüğünden en büyüğüne kadar toplumlar zamanı bilmek, işaretlemek ve belirli bölümlere ayırmak gereksinimi duymuştur. Düzenli bir biçimde yinelenen doğal olaylar, takvimlerin oluşmasında ve zaman kavramı konusunda en önemli etken olmuştur. Takvim, sözlük anlamı olarak zamanı yıllara, aylara ve günlere ayırma yöntemini anlatır.

İnsanlar ve toplumlar arası ilişkiler arttıkça takvim kavramı önemini daha da arttırmış ve giderek toplumlar arasında ortak takvimler de geliştirilmiştir. Ancak bu takvimler, onu kullanan toplumların geleneğini yansıtmaktan uzaktır. Bunun nedeni her bir toplumun yaşadığı doğal, tarihsel, ekonomik ve dinsel yapının farklılığıdır. Ülkemizde resmi olarak dünyada genel kabul görmüş olan miladi takvim kullanılmaktadır. Resmi işlemlerde kullanılan miladi takvimin yanı sıra, farklı bölgelere bakıldığında halkın hafızasında yaşatılarak günümüze gelen, yerel nitelikli takvimler de vardır.

Herhangi bir yerleşim yerine özgü zaman algısı, düzenli bir biçimde gerçekleşen doğa olayları, ekonomik yapıya ilişkin değişimler, bazı dini inanış ve törenler, toplumsal yapıyı derinden etkileyen olaylar, teknolojik gelişmeler ve hatta saygın bir kişinin ölümü vb. etkenlerle şekillenebilmektedir.

Hangi doğal ve kültürel ortamın ürünü olursa olsun, hemen her yerleşim biriminin kendine özgü bir takvimi vardır. Bu takvimler aynı zamanda belirli bir yerleşim yerinde yaşayan halkın kültürel yapısında yer alan köklü bir sözlü geleneği de yansıtır. Halk takvimi dediğimiz yerel takvim bilinen, yaygınlık kazanmış takvimlerden daha farklı olarak yılı bölümler; ayları ve günleri başka bir biçimde adlandırır. Kimi zaman birimlerine, kimi doğal olaylara iyi ya da kötü anlamlar yükler.

Çalışmamızın amacı, ülkemizde halen kullanılmakta olan resmi takvimden bağımsız olarak farklı yerlerde kullanılmakta olan yerel takvim örneklerinin nasıl ve hangi etkenlere bağlı olarak ortaya çıktığını, hangi aşamalardan geçtiğini ve sonradan nasıl şekillendiğini antropolojik anlamda değerlendirmektir. Konuyla ilgili olarak uzun yıllardan beri Anadolu'nun farklı yerlerinde alan araştırmaları gerçekleştirilmiştir. Çalışmaya ilişkin veriler alandaki yeterli kaynak kişilerle yapılan görüşmeler sonucu elde edilen bilgilerdir.

Anahtar Kelimeler: Kültür, Takvim, İnanış, Gelenek

¹ Antropolog
akmanay6@hotmail.com

Tarihsel Süreç İçinde Değişen Beden İdealleri Mimarlık İlişkisi

Şule Otçu

Pelin Dursun Çebi

İnsan tarihi boyunca kendi bedenini merak eder, çeşitli gözlem yöntemleri ile bedenini inceler, dış dünya ile kurduğu ilişkileri anlamaya çabalar. Bu çaba, tarih boyunca bedeni konu eden pek çok çalışma üzerinden takip edilebilir: Sanat, felsefe, tıp bilimi gibi bir çok farklı disiplin, bedeni farklı biçimlerde ele almıştır. Çalışma bu farklı ele alış biçimlerinden mimarlık disiplini içinde bedeni konu edinmiş çalışmalara odaklanır. Tarih anlatılarındaki belirli ideal beden tanımlarına ve bu idealler üzerinden kurulan mimarlık kavrayışlarını tartışmaya açar. Beden ve mekan arasında kurulan bu kavrayışlar arasındaki ilişkinin, sosyolojik, fenomenolojik, politik katmanlardan da okunabileceği gibi antropomorfizm kapsamında da değerlendirilebileceğini işaret eder. Böylelikle aslında, tarihsel süreç içinde benimsenen, beden ve mekan arasında kurulan analogik ilişkileri serimler.

Joseph Rykwert'in (1996) "The Dancing Column: On Order in Architecture" isimli çalışmasındaki beden tartışmaları; Alain Corbin, Jean-Jacques-Courtine, Georges Vigarello'nun birlikte yazdıkları, kapsamlı beden tarihi anlatıları ve Sergei Eisenstein'in (1957) "The Film Sense" kuramında tartışmaya açtığı, antik beden örnekleri ile Vitruvius, Alberti, Francesco ve John Shute gibi isimlerin beden ve mimarlık arasında kurduğu analogik ilişkiler bağlamında kuramsal tartışmasını çerçeveler. Böylelikle, bu çerçeve içerisinden, benimsenen beden ideallerinin değişen tanımlarını ortaya koyar. Çalışma bu kapsamda, beden idealleri ve mimarlık ilişkisindeki bedeni kurduğu analogiler ile birlikte değerlendirir. Değişen ideal beden tanımlarını, saptamış olduğu kavrayışlar ile birlikte ilişkilendirerek çerçeveler. Bu çerçevelenmiş temsiller, çalışmanın yöntemini oluşturur. Benimsenen beden ideallerini yan yana getirerek aslında, tarihsel süreç içinde benimsenen, mimarlığın merkezinde yer alan beden ideallerinin çokluğunu bir katalog üzerinden ortaya koyar. Sonuç olarak, bu çoklu beden ideallerinin aslında birbirinden farklı bedenleri tanımladığını, bu farklılıkların da aslında başka türden mimarlıkları işaret ettiğini tartışır.

Anahtar Kelimeler: Beden ve mimarlık, zaman ve beden ideali, mimarlıkta ideal beden

Zaman - Hafıza - Mekân Bağlamında Yeniden Okuma: Başkentin Baş Mahallesi Ortahisar

Oğuz Kırıcı ¹

Melis Yazıcı ²

Zaman; olan zaman, olan zamanın içinde ilerlemeye devam eder, hafıza soluduğumuz havada ve soluduğumuz havadandır. Hafıza ve geçmiş, bugünü ve geleceği hem küçük hem de her yerde var olan şekillerde etkilemeye devam etmektedir. Zamandan soyutlanmış bir mekân olgusundan bahsetmek doğru bir düşünce değildir. Mekânsal düşünceler belli bir zaman dilimi ve gerçekliğiyle ifade edilmektedir. Mekânın tasarımı ve inşası, zamanın veya zamanların izlerini yansıtmaktadır. Bu bağlamda kültürel miras değeri olan tarihi veya sanatsal yapılar, değerler, kent parçaları, zaman ve mekân ilişkisi sonucunda oluşmaktadır. Kültürel miras değeri taşıyan tüm yapılar veya yapıli çevreler toplumun veya bireylerin hafızasında oluşan kimliği günümüze ve geleceğe iletebilen anahtarlardır. İnsan tarafından üretilen kent, fiziksel çevresiyle ve toplumsal yapısıyla hafıza diyalogu açarak, bir hafıza modeli olarak var olur. Bireyler ve toplumlar, hafıza sayesinde mekânla olan ilişkilerine zaman boyutunu ilave ettiklerinde geçmişten geleceğe doğru uzayan bir varlık haline gelebilmektedir. Mekân hafızayla birlikte bireylerin veya toplumların aidiyetlik bağını güçlendirebilmektedir. Hafızadan yoksun oluşan mekânlar toplumu yansıtmaz özelliğini kaybetmektedir. Dolayısıyla kültürel miras değeri taşıyan tarihi çevrelerin somut ve soyut değerlerinin kentsel hafızadaki konumları korunmalıdır. Bu çalışma Trabzon'un Ortahisar Mahallesi'ni konu edinmektedir. Çalışmanın araştırma malzemesini "Başkentin Baş Mahallesi Ortahisar" adlı kitap oluşturmaktadır. Bu kitap, Trabzon'un Ortahisar Mahallesi hakkında geçmiş deneyimlere bağlı olayların varlığı, kentsel mekanlara dair anılar barındırması ve hafıza mekanlarına ait izler barındırmasından dolayı seçilmiştir. Zaman, hafıza ve mekânı bir metin üzerinden yeniden okuma çalışması olan bu çalışma, iki aşamada gerçekleştirilecektir. Birinci aşamada Ortahisar'ın tarihsel oluşumu ortaya konularak, Ortahisar'ın hafızadaki yeri "Başkentin Baş Mahallesi Ortahisar" adlı kitapta geçen hafıza mekânları açığa çıkarılacaktır. Çalışmanın ikinci aşamasında ise Ortahisar'ın hafıza mekanlarının günümüzdeki hali fotoğraf tekniği ile belgelenecektir. Böylelikle Ortahisar Mahallesi'nin geçmiş ve günümüz arasındaki ilişkisi zaman-hafıza-mekân bağlamında gündeme getirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Biyolojik zaman, Canlı, Deneyim, İnsan, Zaman

¹ Doktora öğrencisi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, oguzkirci@gmail.com

² Araştırma Görevlisi, Artvin Çoruh Üniversitesi, Sanat ve Tasarım Fakültesi, Mimarlık Bölümü,

mlsyzc2017@gmail.com

Sanatın şimdiki mücadelesi sayısal dünyadaki *yokzamanda* var olmak.

Katı olan her şeyin sayısallaştığı, yeni mekânın düz ekrana dönüştüğü günümüzde bireyler, toplumlar, tüm değerler değişiyor. Hayat da sanat da değişiyor. Geçmiş şimdیه taşıyan Fotoğrafın icadı zaman ve mekân algısını sarstı. Einstein'ın görelilik teorisi zamanı, sesin kıtalar arası eşzamanlı olarak aktarılması da mekânı muğlaklaştırdı... Bugünse muğlaklaşan yaşamın döngüsü. Sayısal teknolojilerin toplumlarda yarattığı değişimin biri bilimsel gelişirse diğeri sunulan dönüşümdür. Sunulan dönüşümü sağlayansa sayısal teknolojilerdir. Zamanın mantıksal dizgesini, biyolojik zaman algısını bozan ve ağ toplumuna hâkim olan toplumsal zaman biçimini Manuel Castells zamansız zaman olarak tanımlar. Sayısal teknolojiyen kaynaklanan zamansız zaman.

Sayısal dünya; olmayan bir mekânda bedeni olmayan öznelerle (!) ya da kurgulanmış bedenlerle yaratılıyor. O dünyada hiç bir şeyin gerçek olmadığı biliniyor ama kimse gerçeği aramıyor da olabilir. Bu dünya; sanatın yeni oyun alanı, sanatçı için de keşfedilecek fethedilecek, sorgulanacak yeni bir malzeme. Yeni mekân düz ekrandaki bu kurgusal sayısal dünya, sanki Einstein'ın teorisindeki tekillik noktası, karadeliliğin betimlemesi, yansıması. Zamanın mekânın olmadığı bir karadelik. Hawking'e göre zamanın donduğu yer olan, içindeki sonsuz gelecekte hep aynı noktaya çıkılan karadelik. Tıpkı sayısal dünyadaki gibi... Sayısal dünyada zaman bir an'a sıkışmış, akmayan bir zaman gibidir, yokzaman'dır. Manuel Castells'in zamansız zamanına benzeş olan bir yokzaman. Olmayan mekândaki bu yokzamanda sanatın nesnesi de fiziki değil sayısal olana dönüşmüş durumda. Sayısal sanat olan (!) yeni bir gerçeklik kurgusuyla sınırları olmayan bir kara delikte var oluyor. Sanat bu sayısal dünyada kendine Kripto sanat, Glitch sanat, NFT, vb. alanlar açarak ilerliyor. Zamansız mekânsız olmak sanatın öznelerinden biri olsa da böylesi bir var olmayış anlamında değildi. Sanatın şimdiki mücadelesi fiziki varlığı olmayan bu sayısal dünyanın olmayan mekânında yokzamanda var olmak.

Anahtar Kelimeler: Sanat, Zaman, Mekan, Sayısallaşma, Zamansız zaman, Yokzaman.

¹ Doç. Dr. ODTÜ, Müzik ve Güzel Sanatlar Bölümü, Üniversiteler Mahallesi, Dumlupınar Bulvarı No:1, 06800 Çankaya/Ankara, odulisitman@gmail.com

Bellek Kuramlarında Zamanın ve Toplumsalın Müzakeresi: Belleğin Sosyolojisi ve Teorik İmkanları Üzerine

Gözde Arık¹

Bu çalışma, zamana ve toplumsala yaklaşım olmak üzere, iki temel uğrak üzerinden, bellek kuramlarının zamanı bilimsel bir edim içinde düşünmeye olabilecek potansiyel katkılarını tartışmayı amaçlamaktadır.

Bellek, kavramın hafıza anlamı ile, yani muhafaza etme ve olduğu gibi geri çağırma kapasitesi ile tanımlanarak, ilk defa tıp, nörobilim ve psikoloji içinde ele alınmıştır. Sosyolojinin radarına görece geç girmiş olup, sistematik ve kapsamlı olarak ilk Maurice Halbwachs'ın öncü çalışmalarıyla ele alınmıştır. Halbwachs, kendinden önceki teorilerde analiz birimi birey olarak ele alınan belleği, sosyolojik sorgulamanın içine, kolektifi kişisel olana "rüyalar hariç" tamamen yayılmış şekilde konumlandırarak sokmuştur. Sonrasında belleği ele alan teorisyenler, belleğin şahsi ve toplumsal veçhelerine ayrı ayrı ancak birbirleriyle ilişkili bir şekilde işaret edecek kavramlar geliştirmişlerdir. Zira, hatırlama edimi kişiseldir. Kimse bir başkasının yerine hatırlayamaz ve hatırlananlar kişisel geçmişlerden azade olarak düşünülemez. Ancak, aynı zamanda hatırlama otonom olarak başlamaz ve neleri hangi şekilde hatırladığımız, içinde bulunduğumuz toplumsallığa ve sunduğu çerçevelere ziyadesiyle bağlıdır.

Öte yandan, bu çalışmanın ikinci uğrağı olan zaman kipleri arasındaki ilişki, bellek kuramının diğer temel meselesidir. İlk bakışta yalnızca geçmişle ilgiliymiş gibi görünen bellek, bugünle de yakından ilişkilidir. Belleği bugünden düne bakışın seçici bir filtresi gibi düşünmek mümkündür. Bugünden düne insan zihninin çizdiği hattı oluşturan hatırlama emeği, bugünün koşullarından tamamen müstakil değildir. Belleği her iki düzeyde de kavramsallaştırma çabası bugünün bağlamını hesaba katmayı gerektirir. Bu anlamda bellek, dünü bugünle ilişkili olarak ele alma edimidir ve geniş anlamıyla tarihsellikte birlikte düşünülmelidir.

Bu çalışma, bellek kuramlarını, zamana ve toplumsala yaklaşımları üzerinden okuyarak toplumbilimsel çalışmalar için kuramsal bir çerçeve önermeyi amaçlamaktadır. Dün ile bugün ve kolektif ile bireysel arasında, belleğin toplumbilimsel bir yaklaşımla nasıl ele alınabileceği tartışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Bellek, zaman, toplumsal, kuram, toplumbilim

¹ Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Sosyoloji doktora öğrencisi. gzdeark@gmail.com

Bir Modern Eğlence Anlayışının Dünü - Bugünü:

Marmara Gazinosu

Başak Lale¹

Geçmişten günümüze, her siyasi otorite kendisini mekânsal oluşumlarla var etmiş, ideolojisini bu alanlar vasıtası ile yansıtmıştır. Cumhuriyetin ilanı ile, yeni ve batılı bir ideoloji kendisini, özellikle eğlence mekanları ile var etmeye başlamıştır. Marmara Gazinosu, mimari özelliklerinin yanı sıra, içerisinde konumlandığı Gazi Çiftliğinin üretim fikrine paralel, modern eğlence anlayışının sergilendiği ilk aile gazinosu olması nedeni ile öncü özelliği üstlenmiştir. Gazino, faaliyet gösterdiği dönem içerisinde, sadece eğlence amaçlı kullanılmamış, aynı zamanda edebiyat etkinliklerine sahne olarak, sıfırdan planlanan Ankara'da, yerli halkın asri sosyal hayatı deneyimleyebileceği bir okul işlevi de üstlenmiştir. Gazino, faaliyete başladığı ilk dönemlerde, halkın su kenarında eğlenebilecekleri, batı tarzı müzik dinleyebilecekleri bir yer olmuştur. Marmara Gazinosu hem yansıttığı gazino eğlence anlayışı hem de mimari özellikleri bağlamında, inşa edildiği dönemden itibaren çeşitli değişimler geçirmiştir. Gazinonun içerisinde konumlandığı ve yenilikçi cumhuriyet fikrinin yansıması olarak nitelendirilebilecek Atatürk Orman Çiftliği'nin, 1950 yılında çeşitli düzenlemelere maruz kalması ile başlayan dönüşüm süreci, günümüze kadar devam etmiştir. Zaman içerisinde hem mekânın hem de eğlence anlayışının değişim ve dönüşümünün incelenmesi, temelleri 1920'lere dayanan bir geçmişin, güncel dair öğretilerinin irdelenmesi açısından önem taşımaktadır. Bu anlamda çalışma, Marmara Gazinosu, dünü ve bugünü özelinde, içinde bulunduğu yapı çevre ile, biçimsel, aynı zamanda ait olduğu dönemin gazino eğlence anlayışına dair ise bağlamsal incelenmeyi amaçlamıştır. Bu doğrultuda konvansiyonel arşiv çalışması ve veri analizleri ile, modern bir eğlence anlayışının Marmara Gazinosu üzerinden zamansal okuması yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ankara, Marmara Gazinosu, Cumhuriyet Dönemi, Dönüşüm, Değişim.

¹ Arş. Gör, İstanbul Gelişim Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, İç Mimarlık Bölümü, İstanbul, Türkiye
Research Assistant, Istanbul Gelişim University, Faculty of Fine Arts, Department of Interior
Architecture, Istanbul, Turkey blale@gelisim.edu.tr
ORCID ID: 0000-0001-9456-332X

Zamanı Kendileme ve Psikolojik Esenlik İlişkisi

Mehmet Karasu ¹

Sevim Cesur ²

Kendileme (appropriation) kavramı, felsefeden (örn., Karl Marx) edebiyata (örn., Mikhail M. Bakhtin), psikolojiden (örn., Carl Graumann, Lev Vygotsky) çevre psikolojisine (örn., Perla Korosec-Serfaty, Enric Pol) pek çok alandan önde gelen filozof ya da araştırmacı tarafından farklı yönleriyle kullanılmış zengin bir kavramdır. Psikoloji alanı perspektifiyle kendileme, “bir kişinin bir şeyi kendisine ait olarak görmesi ya da ait kılması eylemi ya da sürecidir” (Graumann, 1976, s.113). Bu kavram, zamanla kurduğumuz ilişkiye uyarlandığında “zamanı kendileme” olarak çerçevelenebilir. Zamanı kendileme, deneyimlenen ya da deneyimlenmiş zamanın belirli bir bölümüyle özdeşim kurularak özel-biricik anlamların inşa edildiği, tatmin edici ve genellikle olumlu duyguların hissedildiği, sahiplenilen, kontrol edilebilen ve karşılıklı olarak hem zamanı kendileyen kişinin dönüştüğü hem de kendilenen zaman diliminin dönüştürülebildiği etkileşimli bir süreçtir (Karasu, 2021). Bu çalışmada ilk yazarın doktora tezi kapsamında görgül bir çalışmaya dayanarak ileri sürdüğü zamanı kendileme kavramının insanın psikolojik esenliğine katkı sunabilecek yanları tartışılmaktadır. Buna göre kendilenen zaman dilimlerinin kişinin kendi bilişleri, güdüleri, arzuları, duyguları, düşünceleri, ikilemleri, zayıf ve güçlü yanları gibi kendine dair hususlarda, farkındalığa ve dikkat süreçlerine daha açık hâle gelmesine güçlü bir olanak tanıdığı ileri sürülmektedir. Kendilenen zaman diliminde kişi kendisiyle bir tür “harmoni” veya barış içinde olabileceğinden, bilişlerinin, arzularının veya duygularının “gerçek” doğasını daha dolayimsız şekilde izleyebilir ve bunlara odaklanabilir. Dolayısıyla, bu izleme ve odaklanma süreci bilinçli farkındalığı belirginleştirerek kişinin iyilik hâli, yaşam memnuniyeti, mutluluğu veya karakterinin güçlü yanları gibi yaşam kalitesini artıran alanlara olumlu katkılar sunabilir.

Anahtar Kelimeler: Zamanı kendileme, esenlik, mutluluk, yaşam doyumu, bilinçli farkındalık

Graumann, C. F. (1976). The concept of appropriation (aneignung) and modes of appropriation of space. In P. Korosec-Serfaty (Ed.), Proceedings of the 3rd international architectural psychology conference (pp.113–125). Louis Pasteur University.

Karasu, M. (2021). Zamanı ve mekânı kendileme ile zamansal deneyim arasındaki ilişkilerin incelenmesi (Yayınlanmamış Doktora Tezi). İstanbul Üniversitesi, İstanbul.

¹ Dr., Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Psikoloji Bölümü, karasumehmet@yyu.edu.tr

² Prof. Dr., İstanbul Üniversitesi Psikoloji bölümü, cesur@istanbul.edu.tr

Yeni Kùltür Endüstrisi ve Boş Zaman: Adorno Hâlâ Haklı mı?

İsmail Önder¹

Adorno, kùltür endüstrisi ve boş zaman üzerine yazılarında boş zamanın artık kendi paradisine döndüğünü ve çalışmanın bir uzantısına dönüştüğünü ifade etmedir. Adorno'nun yazdığı zamandan bu zamana kadar kùltür endüstrisi oldukça değişti. Özellikle internetin yaygınlaşması ile birlikte dönüşen kùltür endüstrisi düşünüldüğünde Adorno'nun boş zaman üzerine görüşleri sürdürülebilir mi? Bu bildiri bu soruyu yanıtlamaya çalışacak. Adorno, boş zamanlarında insanları pasif bir tüketici olarak düşünmüştü. Ama günümüzde insanlar, boş zamanlarında aktif bir şekilde kùltür endüstrisinin üretime katkı sağlıyorlar. İnsanların ilgisini çekmeyi başaran içerikleri üretenler, sermaye tarafından destekleniyor ve reklam almaya başlıyor. İnsanlar artık kùltür endüstrisinin nesneleri değil, özneleri konumunda. Ama bu durum Adorno'nun temel tezini geçersiz kılmıyor. Hatta güçlendirdiği söylenebilir. Artık, insanlar boş zamanlarında da çalışmayı sürdürüyor.

Anahtar Kelimeler: Boş Zaman, Kùltür Endüstrisi, Üretim, Tüketim

¹ Ondokuz Mayıs Üniversitesi Felsefe Yüksek Lisans Öğrencisi, Arnavutköy/İstanbul, ismailonder89@gmail.com

Endüstriyel Kimlik Bağlamında Değişen Zamanın Mekânsal ve İşlevsel Yansımaları: Yıldız Porselen ve Çini Fabrikası

Ayşe Elçin Barış¹

Kunter Manisa²

Gündelik insan deneyimleri, kent içerisinde var olan imgeleri algılayabildikleri vefazalarında bu imgelere yer verebildikleri ölçüde şekillenmektedir. Kenti algılama sürecinde; kritik husus, bir bireyin aklında oluşan; "dış/fiziksel dünyanın" zihinsel görüntüsü olan 'çevresel imge'dir. Bu imge; hem anlık algılamanın, hem de geçmiş deneyimlerin hafızasının ürünüdür. İnsanlar çevresel imgeleri önce algılar daha sonra algıladıkları bilgiyi yorumlar ve bunun sonucunda eylemlerini yönlendirirler. Bu durum hafızada oluşan zihinsel haritaların bir yansımasıdır.

Kullanıcıların zihinsel haritalarında yer alan fiziksel çevre, özgün bir kimliğe sahip olduğunda kullanıcı hafızasında çevresel imgeler daha tanımlı hale gelmektedir. Bu nedenle gerek kullanıcı hafızasında, gerekse kentsel hafızada yer alan miraslar zaman, mekân ve nitelik boyutları analiz edilerek mevcut kimlikleri korunmalı veya dönüşmelidir. Bu bağlamda çalışmada, Yıldız Porselen Fabrikası'nın; geçmişte ve günümüzde taşıdığı değerler, imparatorluk porselen ve çini fabrikası işlevinden müze-fabrika işlevine dönüşüm sürecinde, kronolojik olarak ele alınmış ve korunması, yeni kültürel kimliğinin kazandırılması amacıyla kullanım önerileri oluşturulmuştur. Bu çalışma; zamanla değişen yapıların, geçmişte sahip oldukları kimliklerinin, şimdiki ve gelecek zamanda, günümüz koşullarının getirdiği şartlar ile dönüşerek kültürel mirasın kentsel hafızadaki sürekliliğine katkı sağlaması açısından önem arz etmektedir. Yıldız Porselen ve Çini Fabrikası; günümüzde, Sümerbank ekleri dışında, işlevinin ve donanımlarının bir kısmının korunmuş olması nedeniyle araştırma konusuna uygun bulunmuştur. Endüstriyel yapıların; mevcut strüktürel özellikleri nedeniyle sergi, eğitim ve etkinliklere olanak sağlayabilmesi ve kentsel hafızada özgün kimlikleriyle yer alan bu yapıların kamusal kullanıma açık hale gelmesi ile miras değerinin farkındalığının artması çalışmanın ana hipotezleridir. Çalışmada hipotezlerin örnek analizleri ile değerlendirilmesi yöntemi kullanılmıştır.

Sonuçta, zaman kavramı; hareket, oluş ve değişim kavramları ile doğrudan bağlantılı ve sürekli olarak birbirini besleyen bir ilişki içerisinde ve teknolojik, sosyal ve kültürel gelişmeleri beraberinde getirmektedir. Bu nedenle toplumsal bellekte yer etmiş, kültürel kimliğin oluşmasına ve sürekliliğine katkı sağlayan yapılar, zamanın da etkisiyle yeni kültürel kimliğe uyum sağlayabilmek için dönüşüm yaşamak zorunda kalmaktadırlar. Bu değişimde ise; yeniden işlevlendirme sürecine, toplumsal değeri ve kimlikleri dolayısı ile gereken önem verilmeli, yapıların kentsel çevre ve bellek ile kurulan geçmiş-şimdiki ve gelecek zamandaki ilişkileri göz ardı edilmeden, zamana uygunluğu sağlanmalıdır.

Anahtar Kelimeler: İmge, Zaman, Değişim, Miras, Dönüşüm

¹ Yüksek Lisans Öğrencisi/Mimar, Yıldız Teknik Üniversitesi, Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Yıldız Kampüsü D Blok 34349 Yıldız-Beşiktaş/İSTANBUL, elcin.baris@std.yildiz.edu.tr

² Doç. Dr./Mimar, Yıldız Teknik Üniversitesi, Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Yıldız Kampüsü D Blok 34349 Yıldız-Beşiktaş/İSTANBUL, kmanisa@yildiz.edu.tr

Bir Kıyı Sayfiye Kentsel Alanın Zamanla Yapılaşması ve Sürdürülebilirliği: Atakum Örneği

Cem Ayık¹

Kentler insan eliyle uzun zaman içinde doğal bir çevre üzerinde yapılan ve birçok ilişkiler ağını barındıran karmaşık yapılardır. İçinde barındırdığı bu karmaşıklık kentlerin gelişimini, evrimini veya dönüşümünü yani temel varlığının sürekliliğini sağlayan en belirgin özelliğidir. Planlı veya plansız olarak gelişen kentler veya kentsel alanlar zaman içinde çağın yönelimine ayak uydurmak için yeniden planlanabilir veya kontrol dışı olarak plansız bir şekilde farklı mekânsal misyonlar içeren alanlara dönüşebilirler. Bu çalışmada bir kıyı sayfiye alanı ve rekreasyon odaklı kentsel alan olarak ortaya çıkan Samsun ili Atakum ilçesinin ilk kentsel gelişiminden günümüze zaman içinde mekânsal olarak kent ölçeğinde nasıl evrildiği sürdürülebilirlik bağlamında ele alınmaktadır. Zaman içinde kentsel dokunun gelişimi yapılaşmış alanlar, kamusal ve rekreatif alanlar özelinde ele alınarak incelenmiştir. Öncelikle yapılaşmaya yön veren imar planları ve revizyonları incelenmiştir. Ardına farklı zamanlara ait uydu görüntüleri üzerinden kentsel mekanlara dair yapı, boşluk, kamusal alan özelinde analizler yapılmıştır. Zaman içinde plan kararlarındaki değişimler ve bu değişimlerin nedenleri belirlenmiştir. Uzun vadeli kentleşme kararlarını kısa vadeli istem veya ihtiyaçların nasıl değiştirdiği ve bu değişimin kentsel doku üzerindeki yansımaları tespit edilmiştir. Tüm bu değişimler sürdürülebilir kentleşme kriterleri çerçevesinde ele alınarak kentsel mekânın sürdürülebilirliği incelenmiştir. Bu çalışma ile Atakum'un ilk oluşumu sayfiye mekânı olma kimliğinden uzaklaşarak zamanla kıyı ardında yapı yoğun, tüm kentsel rekreasyon aktivitelerinin dar ancak uzun ve lineer bir kıyı bandına sınırlandırıldığı, yapı yoğun kimliksiz bir kıyı yerleşimi olarak sürdürülebilir kentleşme parametrelerinden uzaklaşarak yayılmaya devam ettiği gözlemlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kentsel Alan, Zaman, Yapılaşma, Sürdürülebilirlik, Rekreasyon

¹ Öğr.Gör.Dr. Cem Ayık, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü. cemayik@gmail.com